

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/20721/2023

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon pidentämistä koskevasta muutoksesta? (TTL 5 luku)

PAM vastustaa työssäoloehdon pidentämistä, koska

- sillä heikennetään merkittävästi epätyypillisissä työsuhteissa olevien pääsyä työttömyysturvan piiriin
- sillä tehdään työttömyysturvasta keskiluokan etuus tulo
- sillä kasvatetaan vakituisessa kokoaikaisissa työsuhteissa olevien ja määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa olevien (jatkossa epätyypillisissä työsuhteissa olevien) välistä eriarvoisuutta ansioturvan saamisessa
- sillä heikennetään merkittävästi määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa olevien asemaa ja toimeentuloa.

PAM pitää käsittämättömänä, että työttömyysturvaan ollaan tekemässä muutoksia oletuksena vakituinen kokoaikainen työ. Jossa oletuksena on normi vakituisesta kokoaikatyöstä, kun todellisuudessa työmarkkinoiden muutos on tehnyt työstä yhä epävarmempaa ja pirstaliesempaa. Työttömyysturvan työssäoloehdon pidentäminen vaikeuttaa erityisesti naisvaltaisilla aloilla ja epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien mahdollisuuksia päästä ansioturvan piiriin. Lisäksi leikkaus vaikuttaa suoraan yksityisten palvelualojen (jatkossa palvelualojen) veto- ja pitovoimaan. Seurauksena voi olla se, että moni palvelualojen työntekijä vaihtaa pois alalta kasvaneen epävarmuuden ja turvattomuuden vuoksi. PAM pitää vakavana sitä, että hallitus omalla toiminnallaan pahentaa entisestään palvelualojen työvoimansaantia ja tietoisesti heikentää pienituloisten naisvaltaisten palvelualojen työntekijöiden työmarkkina-asemaa ja toimeentuloa. Työsuhteiden epävarmuuden vuoksi jo nyt monien palvelualojen työntekijöiden taloudellinen tilanne on erityisen heikko, mikä kuormittaa perheitä ja aiheuttaa hyvinvoinnin haasteita.

Palvelualoilla yli puolet työsuhteista on erilaisia epätyypillisiä työsuhteita. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 majoitus- ja ravitsemisalalla alkaneista työsuhteista yli 50 % oli osa-aikaisia ja vähittäiskaupassa osa-aikaisten työsuhteiden osuus oli yli 60 %. Työministeriön Työvoimatietokartan raportin mukaan koko työmarkkinoiden tasolla avoimista työpaikoista 55 % on epätyypillisiä työsuhteita. Palvelualojen ammattiryhmien välillä on myös suuria eroja. Esimerkiksi tarjoilijoiden avoimista paikoista 79 % on vuokratyötä, lyhyitä määräaikaisuuksia tai osa-aikaisia työsuhteita (Työvoimatietokartan raportti). Työsuhteiden laatu on jatkuvasti rapautunut. Tämä on vaikuttanut palvelualojen työntekijöiden toimeentuloon. Esityksellä isketään juuri näihin ihmisiin, jotka muutenkin ovat erittäin haavoittuvassa työmarkkina-asemassa ja elävät epävarmuudessa työsuhteen jatkumisesta ja toimeentulon riittävydestä.

Palvelualoilla tehdään paljon vastentahtoista osa-aikatyötä sen takia, ettei kokoaikatyötä ole saatavilla. Tämä näkyy Palvelualojen työttömyyskassan ansiopäivärahan saajissa. Palvelualojen työttömyyskassa

maksaa n. 50 % ansiopäivärahasta soviteltuna päivärahan. Soviteltua ansiopäivärahan saajien määrä on kasvanut merkittävästi viimeisten kymmenen vuoden sisällä. Osa-aikatyön tekeminen on selvästi yleisempää naisten kuin miesten keskuudessa. Joka viides nainen ja joka kymmenes mies tekee osa-aikatyötä (Tilastokeskus).

PAM vaatii hallitusta huomioimaan paremmin työelämän muutokset työttömyysturvassa. Työttömyysturvaa on muutettava niin, että kaikki työsuhdemuodot huomioidaan paremmin ja oikeudenmukaisemmin. Epätyyppillisissä työsuhteissa työskenteleviä saa asettaa eri asemaan työttömyysturvan saantimahdollisuuksien osalta kuin vakituisissa kokoaikatyösuhteissa olevia eikä heikentää heidän turvaverkkoaan.

Työssäoloehdon pidentämisellä vaikutetaan myös työvoiman saatavuuteen. Työvoimatietokartan raportin mukaan suurinta osaa kohtaanto-ongelma-ammateista yhdistää epätyyppillisten työsuhteiden korkea osuus ja matala ansiotaso. Yksi keskeinen tekijä kehityksen takana on epätyyppillisten työsuhteiden määrän nopea kasvu, sillä työttömät etsivät ensisijaisesti kokoaikaista ja pidempikestoista työtä ja pidempikestoisia töitä. PAM pitää hyvin todennäköisenä, että leikkaus pahentaa kohtaanto-ongelmaa.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus selvitti vuonna 2017 työssäoloehdon ja työttömyysriskin välistä yhteyttä Suomessa. Tutkimuksessa verrattiin, vaikuttaako työssäoloehdon pituus työttömyyden ajoitukseen tarkasteltaessa vuosina 2001–2004 työttömäksi jääneiden työviikkojen määriä. Ennen vuotta 2003 työssäoloehto oli pidempi, ja vuonna 2003 sitä lyhennettiin 43 viikosta 34 viikkoon. Selvityksen mukaan työssäoloehdon lyhennys ei vaikuttanut työttömyyttä edeltäneiden työsuhteiden pituuksiin. VTT:n selvityksen tuloksen perusteella voidaan katsoa, ettei työssäoloehdon pituudella ole vaikutusta työttömyysriskiin eikä työssäoloehdon pidentämisellä saada kannustettua työttömiä työhön. Sen sijaan PAM korostaa, että leikkauksilla köyhdytetään entisestään epävarmassa työmarkkina-asemassa olevia ja heikennetään alan veto- ja pitovoimaa.

PAM vaatii, että osa-aikatyön teettämiselle kirjataan laissa määritellyt perustellut syyt, mikäli hallitus haluaa lisätä kokoaikaisten työsuhteiden määrää. Näin ainakin varmistetaan, että yritykset tarjoavat ensisijaisesti kokoaikatyötä ja toiseksi varmistetaan jokaisen palkansaajan toimeentuloa ja poistetaan ruokaturvattomuutta. PAMin tuoreimman jäsenkyselyn mukaan niistä vastaajista, jotka kertovat että heillä on merkittäviä taloushuolia, 27 % on joutunut turvautumaan pankkilainaan tai pikavippiin saadakseen välttämättömät menonsa katetuksi. Hallitus on toimillaan päättänyt kurittaa näitä ihmisiä lisää heikentämällä mahdollisuutta päästää ansioturvan piiriin.

PAM vaatii, että työssäoloehdon pidentämisestä tehtäisiin tarkempi vaikutusarvio, jossa arvioidaan leikkauksen vaikutusta eri etuuden saajiin. Kokonaisarviointi pitäisi myös tehdä siitä, miten kaikki hallitusohjelman suunnitellut toimenpiteet yhdessä vaikuttavat pienituloisiin palkansaajiin, ja kasautuvatko heikennykset ja leikkaukset tietyille ihmisryhmälle. Hallituksen olisi pitänyt tehdä kokonaisarviointi ennen hallituksen esitysten antamista.

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon kertymistä koskevista muutoksista? (TTL 5 luku ja asetusmuutokset)

PAM vastustaa hallituksen esittämää työssäoloehdon euroistamisen mallia, joka heikentää merkittävästi määräaikaissa, lyhytaikaissa ja osa-aikaissa työsuhteissa olevien työttömyysturvan tasoa, ja voi jopa rajata heidät pois ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta. Lisäksi hallituksen esityksessä ei ole avattu tarkemmin, mitä vakituisilla työtuloilla tarkoitetaan, tämä ei saa johtaa siihen, että heikennetään ansiosidonnaisen päivärahan tasoa.

PAM ehdottaa työssäoloehdon tuloperusteiseksi muuttamista seuraavasti:

- Työssäoloehdon täyttävien kuukausien tarkastelussa otetaan ensisijaisesti huomioon kokonaiset työssäoloehdon täyttävät kuukaudet eli kuukaudet, joina ansaittu tulo on ollut 930 euroa vuoden 2023 tasossa. Mikäli täyden työssäoloehdon täyttäviä kuukausia ei ole riittävästi tarkastelujaksolla, huomioidaan myös puolikkaat kuukaudet.

tai

- Ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle euroistamisen yhteydessä määritellään minimiansio-osa.

tai

- Työttömyysturvan määräytymiskaavaa uudistetaan niin, että se huomioi paremmin epätyypillistä työtä tekevien heikon työmarkkina-aseman.

Lisäksi PAM esittää, että työssäoloehdon tarkastelujaksoa tulee pidentää. Työssäoloehdon tarkastelujakson pidentämisellä varmistetaan, että kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevat eli epätyypillisissä työsuhteissa olevat pääsevät ansioturvan piiriin. Mikäli työssäoloehto pitenee, tarkastelujakso on kohtuuttoman lyhyt epätyypillisissä työsuhteissa oleville.

PAM vastustaa puolikkaiden kuukausien huomioimista työssäolokuukausina, sillä puolikkaat kuukaudet vaikuttavat epätyypillisissä työsuhteissa olevien sekä tulotasoon että työssäoloehdon kertymisaikaan. Ensinnäkään puolikkailla kuukausilla ansio-osa ei kertyisi ja toiseksi työssäoloehdon tarkastelujakson pysyessä samana suurin osa pätkätyöläisistä ei pystyisi kerryttämään työssäoloehto tarkastelujakson aikana. Koska ansio-osaa ei jää maksettavaksi, vakuutetuilla ei olisi hyötyä ansioturvan piiriin pääsystä. Vakuutetun kannalta tällaisessa tilanteessa on sama, saako hän työmarkkinatukea vai peruspäivärahaa. Etuudet ovat suuruudeltaan samat. Tämän vuoksi PAM esittää, että jos puolikkaat kuukaudet halutaan huomioida työssäolokuukausina, pitää ansio-osalle määritellä minimitaso.

Puolikkaat kuukaudet vaikuttavat myös työssäoloehdon kertymisaikaan, varsinkin nyt kun työssäoloehto ollaan pidentämässä. Puolikkaiden kuukausien vuoksi epätyypillisissä työsuhteissa olevilla työssäoloehto kertyy hitaammin. Epätyypillisissä työsuhteissa olevat pääsisivät ansioturvan piiriin vasta 24 kuukauden kuluttua puolikkaiden kuukausikertymien vuoksi. Sama ongelma on myös päivärahan uudelleenmäärittelyssä. Puolikkaat kuukaudet siis heikentävät kannustinta osa-aikatyöhön ja näin ollen työllisyyden kasvun sijaan niillä on negatiivisia työllistämisaikutuksia. Tämän vuoksi PAM vaatii, että työssäoloehdon tarkastelujaksoa pidennetään.

PAM painottaa, että vastentahtoiset osa-aikatyöntekijät kaipaavat työssäoloehdon uudistamista tuloperusteiseksi niin, että se kannustaa vastaanottamaan lisää tunteja ja helpottaa sovitellun päivärahan maksatusta byrokratiaa vähentämällä sekä tukee heidän toimeentuloaan. Onhan osa-aika- ja pätkätyöiden tukeminen sovitellulla päivärahalla tehokkaampi keino verrattuna tukitoihin. Soviteltua päivärahaa saavat kerryttävät itselleen arvokkaampaa työkokemusta avoimilla työmarkkinoilla verrattuna työttömiin, jotka työllistyvät erilaisten työllistymispalveluiden kautta.

PAM vaatii, että työssäoloehdon täyttävien kuukausien tarkastelussa pitää ottaa ensisijaisesti huomioon kokonaiset työssäoloehdon täyttävät kuukaudet eli kuukaudet, joina ansaittu tulo on ollut 930 euroa vuoden 2023 tasossa. Mikäli täyden työssäoloehdon täyttäviä kuukausia ei ole riittävästi tarkastelujaksolla, silloin huomioitaisiin myös puolikkaat kuukaudet. Puolikkaat kuukaudet vaikuttavat sovitellun päivärahan tasoon sekä pätkätyötä että säännöllistä osa-aikatyötä tekeville, vaikka hallituksen esityksessä väitetäänkin, ettei uudistus vaikuta säännöllistä osa-aikatyötä tekeviin. Oletetaan esimerkiksi, että osa-aikainen työntekijä

tekee säännöllistä osa-aikatyötä 18 tuntia viikossa 10,95 euron tuntipalkalla. Vaikka hän tekee säännöllistä osa-aikatyötä, silti uudistus heikentäisi hänen ansiosidonnaista päivärahaansa, sillä puolikas työssäoloehtokuukausi tuottaisi vain puolikkaan päivärahan. Lisäksi hän täyttäisi työssäoloehdon vasta 24 kuukaudessa.

PAM katsoo, että hallituksen arviot työllisyysvaikutuksista ja ansioturvan saajien päivärahan heikkenemisestä ovat aliarvioituja. Vaikutukset tulevat olemaan dramaattisia epätyöllisissä työsuhteissa oleville. Monet tulevat putoamaan pois ansioturvalta, joka on kannustanut heitä ottamaan vastaan myös määräaikaisia, lyhyitä ja osa-aikaisia työsuhteita. Puolikkaiden kuukausien takia tämä kannuste ottaa vastaan pätkätöitä ja osa-aikatyötä häviää. Tämä lisää työvoiman saatavuusongelmia entisestään palvelualoilla, joilla avoimista työpaikoista reilusti yli 50 % on epätyöllisiä työsuhteita (ks. Työvoimatietokartan loppuraporttia).

PAM huomauttaa, että hallituksen esityksessä ei tuoda riittävän vahvasti esiin sitä, että uudistusten vaikutukset tulevat vaihtelevaan toimialan mukaan. Palvelualojen työttömyyskassa maksaa monille jäsenilleen työttömyysturvaa soviteltuna. Sovitellun työttömyysturvan saajien osuus on kasvanut vuosittain. Tällä hetkellä Palvelualojen työttömyyskassan ansiopäivärahan saajista n. 50 % saa etuutta soviteltuna. Näyttää vahvasti siltä, että muutokset tekevät ansiosidonnaisesta päivärahasta keskiluokan etuuden.

PAM katsoo, että hallituksen esityksellä heikennetään kohtuuttomasti pienipalkkaisten vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien naisten toimeentuloa, joilla työmarkkina-asema on muutenkin heikko. Mikäli hallitus edellyttää kansalaisista kokoaikatyön tekemistä, on hallituksen mahdollistettava sitä muutamalla lainsäädäntöä niin, että osa-aikaisen työn teettämistä on rajoitettava asettamalla sille perusteltu syy. Näin hallitus varmistaisi epätyöllisissä työsuhteissa oleville sekä kokoaikaisen työn että riittävän toimeentulon, jolloin ei tarvitsisi tukeutua sosiaaliturvaan.

Lausuttavaa ansiopäivärahan perusteena olevan palkan määrittelystä? (TTL 6 luku ja asetusmuutokset)

PAM vaatii, että työssäoloehdon euroistaminen tulee toteuttaa ansaintaperusteisella mallilla, sillä tämä on selkein ja työntekijän kannalta ymmärrettävin tapa. Hallituksen esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, miten euroistamismalli toteutettaisiin. Ansaintaperusteinen malli vastaisi paremmin vakuutetun vakiintunutta tulotasoa kuin sattumanvaraisuutta lisäävä maksuperusteinen työssäoloehdon kertyminen, sillä työssäoloehto kertyisi sinä kalenterikuukautena, jonka aikana tulo on ansaittu. Epätyöllisissä työsuhteissa työtulot saattavat vaihdella kuukaudesta toiseen. Ansaintaperusteisessa mallissa mahdolliset viiveet palkan maksamisessa ja erilaisten palkkaerien kohdentuminen eivät vaikuttaisi työssäoloehdon kertymiseen toisin kuin maksuperusteisessa mallissa.

PAM vastustaa, että päivärahan määrää laskettaessa huomioitaisiin puolikkaiden kuukausien tulot koko kuukauden tulona, sillä ne heikentävät merkittävästi määräaikaisissa, lyhytaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa olevien työttömyysturvan tasoa tai jopa rajaavat pois ansiosidonnaiselta työttömyysturvalta. PAM vaatii ensisijaisesti, että päivärahan määrittelyssä ei oteta huomioon puolien kuukausien tuloja. Mikäli kuitenkin puolien kuukausien tuloja huomioitaisiin, tällöin työttömyysturvan ansio-osalle tulee määrittellä euroistamisen yhteydessä minimiosaa. Minimiosalla ei ole muuta vaikutusta kuin, että se lähinnä estäisi ansiosidonnaisen työssäolo- ja vakuutusehdon täyttävien hakijoiden jäämisen täysin ilman työttömyysturvan ansio-osaa.

Hallitus esittää, että keskimääräinen päiväpalkka laskettaisiin jakamalla työssäoloehdon kertymiskuukausina maksettu palkka tuohon ajanjaksoon sisältyvien arkipäivien määrällä. Kuukauteen katsottaisiin aina

sisältyvän laskennallisesti 21,5 päivää. Nykyisin ansiopäiväraha lasketaan käyttämällä viikkokohtaisia laskennallisia työpäiviä.

Seuraavassa esimerkki, joka kertoo konkreettisesti ansio-osan leikkaantumisen:

Henkilö työskentelee kahden viikon aikana 40 tuntia palkalla 12,90 e/tunti. Ansio kahden viikon työstä on 516 euroa. Nykytilanteessa hän kartuttaa siitä työssäoloehto kaksiviikko, kun molemmilla viikoilla työtunteja on 20 tuntia. Hänen päiväpalkkseen ko. ajalta TEL-vähennys huomioiden tulee 49,39 e/pv, kun jakajana käytetään tällä hetkellä kahden viikon työpäiviä (10 pv). Päiväpalkan ja työttömyysturvan perusosan erotukseksi tulee 12,18 e/pv, josta saadaan ansio-osaksi 4,87 e/pv. Päivärahaksi siis tulee 42,08 e/pv (ansio-osa + perusosa). Nykytilanteessa henkilö täyttää työssäoloehdon 6 kuukaudessa, ja hän täyttää työssäoloehdon uudelleen 6 kuukauden työskentelyn jälkeen.

Euroistetun työssäoloehdon aikana henkilö, joka on tehnyt kahden viikon ajan töitä kuten edellä (40 h*12,90 e/h) ja ansainnut työssään yhteensä 516 euroa, kartuttaa työssäoloehto puolen kuukauden verran. Päiväpalkka saadaan tekemällä TEL-vähennys ja käyttämällä jakajana 21,5, jolloin tuloksena on 22,97 e/pv. Päiväpalkan ja perusosan erotukseksi tulee -14,24 euroa eli maksettavaksi jää vain työttömyysturvan perusosa. Lisäksi henkilö täyttäisi työssäoloehdon 24 kuukaudessa, ja hän täyttäisi työssäoloehdon uudelleen 24 kuukauden työskentelyn jälkeen.

Edellä oleva esimerkki kuvaa, kuinka työssäoloehdon euroistaminen tulee alentamaan monien epäsäännöllistä työaikaa tekevien ansio-osia merkittävästi tai johtaa niiden menettämiseen. Lisäksi työssäoloehdon täyttämiseen vaaditaan kaksinkertainen työskentelyaika. PAM vaatii, että työssäoloehdon euroistamisen myötä uudistetaan myös työttömyysturvan määräytymiskaavaa, jolloin euroistamisen negatiiviset seuraukset sovitellun päivärahan saajiin olisivat kohtuullisemmat. PAM pitää erityisen kohtuuttomana sitä, että vastentahtoisia osa-aikatyöntekijöitä ja työttömiä syyllistetään työmarkkinoiden rakennemuutoksesta ikään kuin työn muuttuminen aiempaa epävakammaksi olisi heidän syytään. On kohtuutonta rangaista heitä heikentämällä entisestään toimeentuloa ja rapauttamalla hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamaa turvamekanismia. Näillä toimilla vaikutetaan ihmisten kannustimiin tehdä osa-aikatyötä, ja vaikeutetaan työvoiman saamista palvelualoille.

Lausuttavaa TTL 5 ja 6 luvun muutosten vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiisiin edellytyksiin? (TTL 2 ja 2 a luku sekä 14 luvun 1 c §)

Työssäoloehdon euroistamismalli vaikuttaa myös karenssia saaneiden henkilöiden työssäolovelvoitteen täyttämiseen. Tällä hetkellä ne, jotka ovat saaneet karenssia ovat päässeet työttömyysturvan piiriin uudelleen, kun he ovat olleet työssäoloehdon täyttävässä työssä. Työssäoloehdon kerryttäminen puolikkailla kuukausilla pitkittäisi heidän työssäolovelvoitteen täyttämistä ja heikentäisi heidän mahdollisuuttaan päästä takaisin työttömyysturvalle. Koska avoimista työpaikoista yli 50 % on epätyypillisiä työtä, työttömien työssäolovelvoitteen täyttäminen hankaloituu. PAM pitää kohtuuttomana, että karenssia saaneiden henkilöiden työssäolovelvoitetta vaikeutetaan, sillä karenssia voi saada myös silloin, kun työstä irtisanoudutaan terveydellisistä syistä, esimerkiksi sisäilmaongelmien takia.

Lisäksi hallituksen esityksessä on viitattu siihen, että jatkossa palkkatuetusta työstä ei mahdollisesti kertyisi työssäoloehto. PAM vastustaa mahdollista leikkausta, sillä palkkatuetun työn maksamisen perusteena on työsopimuksella solmittu työsuhde ja palkattu työntekijä tekee työtään täydellä kapasiteetillaan aivan kuten muutkin palkansaajat ja maksaa samat palkansaajille kuuluvat vakuutusmaksut kuin kaikki muutkin. PAM esittää sen sijaan, että palkkatuetun työn työssäoloehdon kertymä tulee nostaa 100 prosenttiin.

Muutosehdotuksella parannetaan palkkatuetun henkilön asemaa ja oikeuksia sekä tasapuolista kohtelua muiden samaa työtä tekevien työntekijöiden kanssa työssäoloehdon kertymisen osalta.

Lausuttavaa työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisesta? (TTL 4 luku)

PAM vastustaa muutosta, sillä Kataisen hallituksen aikana säädetyn suojaosan on katsottu parantavan merkittävästi kannustimia ottaa vastaan pienipalkkaista ja lyhytkestoista työtä. Suojaosa on mahdollistanut monelle vastentahtoisinkin osa-aikatyön vastaanottamisen ja näin parantanut näiden osa-aikaisten työntekijöiden toimeentuloa.

Suojaosan poisto on täysin ristiriidassa hallituksen leikkaukselle asettaman työllisyyden parantamistavoitteen kanssa. Suojaosan leikkauksella voi olla jopa päinvastaisia eli negatiivisia työllisyysvaikutuksia, sillä leikkauksen jälkeen jatkossa työttömän ei olisi kannattavaa ottaa vastaan osa-aikatyötä tai lyhyttä määräaikaista työtä. Hallituksen esityksessä arvioidaan, että suojaosan poistolla kannustetaan ihmisiä siirtymään osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön. PAM kuitenkin korostaa, että suojaosan poisto pikemminkin johtaisi siihen, että ihmisten työttömyysjaksot pidentyisivät. Suojaosan poisto ei paranna kannustimia siirtyä osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön palvelualoilla, joilla kokoaikatyötä ei yksinkertaisesti ole saatavissa työmarkkinoiden rakennemuutoksen takia. Palvelualoilla alkaneista työsuhteista n. 60 % on osa-aikaisia (Työvoimatietokartan raportti). Suojaosien poistamisella vaarannetaan näiden alojen työvoiman saantia ja lisäksi vaikutetaan alojen veto- ja pitovoimaan. Työelämän ongelmia ei tule ratkaista sosiaaliturvan kautta heikentämällä toimeentuloa pienituloisimmilta ja jo valmiiksi vaikeassa työmarkkina-asemassa olevilta.

Tutkimuskirjallisuuskään ei puolla näkemystä, että suojaosan poisto synnyttäisi positiivisia kannusteita siirtyä osa-aikatyöstä kokoaikatyöhön. Kyyrän ym. vuoden 2018 valtioneuvoston selvityksessä arvioitiin, ettei suojaosalla ole ainakaan negatiivisia kannustimia kasvattaa työtunteja ja siirtyä kokoaikaiseen työhön. Suojaosasta hyötyvät erityisesti heikossa asemassa olevat työttömät, joiden työllistymisedellytykset ovat muutenkin heikot. Lisäksi hallituksen tavoitteessa työttömyysturvan lineaarisuudesta tulisi ottaa huomioon myös muiden etuuksien vaikutus. Sovittelun suojaosan poistaminen lisää tarvetta toimeentulotuelle, joka muodostaa työttömyysturvaa paremman kannustinloukun.

PAM painottaa, ettei kyse ole osa-aikaisten haluttomuudesta tehdä kokoaikatyötä. Ne, jotka tekevät osa-aikatyötä vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan, eivät voi saada työttömyysturvaa. Työttömyysturvaan on oikeus vain niillä osa-aikaisilla, jotka tekevät osa-aikatyötä pakon edessä, kun kokoaikatyötä ei ole saatavissa. Lisäksi henkilön pitää ilmoittautua TE-toimistoon työttömäksi työnhakijaksi ja hakea jatkuvasti kokoaikatyötä. Kyse ei ole omasta tahdosta vaan työmarkkinoiden rakenteesta. Jos suojaosa poistetaan, tullaan kannustaneeksi epätyypillisissä työsuhteissa olevia jäämään ennemmin kokonaan työttömäksi kuin yrittämään elättää itseään ja perhettään epätyypillisillä töillä. Päätös ottaa vastaan edes vähäisiä työtunteja työttömyyden aikana ehkäisee työttömyyden pitkittymistä ja syrjäytymistä.

PAM korostaa, että suojaosan poistaminen yhdistettynä muihin työttömyysturvan leikkauksiin heikentää merkittävästi osa-aikaisten työntekijöiden asemaa sosiaaliturvassa. Lisäksi työttömyysturvan leikkaukset kohdistuvat varsinkin naisiin. Hallituksen esityksessä työttömyysturvan suojaosan poiston kohdalla on nostettu, että sen vaikutukset painottuvat naisiin, sillä ansiopäivärahassa sovitellun päivärahan saajista 64 % oli naisia ja Kelan työttömyysetuuksilla vastaava luku oli 61 % vuonna 2022. Hallituksen esityksestä käy ilmi, että heikennys kohdistuu erityisesti palvelualoille. Tällä hetkellä Palvelualojen työttömyyskassan ansiopäivärahan saajista n. 50 % saa etuutta soviteltuna. Hallitus on leikkaamassa naisilta ja heikentämässä naisten toimeentuloa ja asemaa työmarkkinoilla. Kehitys on erittäin huolestuttava Suomen tasa-arvotavoitteiden kannalta.

Lausuttavaa lapsikorotusten poistamisesta? (TTL 6 ja 7 luku)

PAM vastustaa esitystä, sillä työttömyysturvan lapsikorotukset ovat erityisen tärkeitä pienituloisille lapsiperheille. Heikennys kohdistuu erityisesti osa-aikatyötä tekeviin soviteltua päivärahaa saaviin yksinhuoltajiin. Nykyisin lapsikorotuksen määrä on 150–285 euroa kuukaudessa lasten määrästä riippuen, ja sitä sai viime vuonna joka kolmas ansiosidonnainen saaja (TYJ). Leikkausten vaikutus olisi niin suuri pienimpien ansiopäivärahojen saajilla, että moni heistä joutuisi tukeutumaan toimeentulotukeen. Heikennys on kohtuuton ja ajaa monet yksinhuoltajat erittäin pahaan taloudelliseen ahdinkoon.

Heikennys vaikuttaa myös kahden osa-aikatyötä tekevän tai työttömän vanhemman perheissä, joilla summat ovat kaksinkertaisia, sillä lapsikorotuksia maksetaan molemmille vanhemmille. Esimerkiksi, jos kolmen lapsen perheessä molemmat vanhemmat ovat työttömiä ja saavat ansiosidonnaista työttömyysturvaa, kumpikin saa n. 238 euroa kuukaudessa lapsikorotusta. Perhe saa lapsikorotusta yhteensä 476 euroa kuukaudessa. Summa on merkittävä, ja sen poistamisella heikennetään myös lapsen asemaa ja lisätään muiden sosiaaliturvaetuksien tarvetta juuri niin kuin hallituksen esityksessä on arvioitu.

PAM lisäksi tuo esille, että lapsikorotuksien poistamisella vaikutetaan erityisesti lapsiperheiden asemaan ja toimeentuloon. Hallituksen esityksessä leikkausten katsotaan kompensoituvan muilla lapsiperheille suunnatuilla tuilla, kuten alle kolmevuotiaiden lapsilisän nostamisella 26 eurolla kuukaudessa, lapsilisien yksinhuoltajakorotuksen nostamisella 10 eurolla ja monilapsisten perheiden lapsilisän korotuksella 10 eurolla. Lapsikorotuksen poiston hintalappu on perheelle kuitenkin 150–285 euroa riippuen lasten määrästä. Lapsikorotuksen poistosta aiheutuu lapsiperheille paljon korkeampi menetys kuin minkä hallitus aikoo erilaisilla korotuksilla kompensoida. Lapsikorotusten poistaminen lisää lapsiperheköyhyyttä entisestään. Lapsuudessa koettu köyhyys ja perheen toimeentulovaikeudet ovat haitallisia lasten hyvinvoinnille ja kehitykselle, ja ne vaikeuttavat yhteiskunnan toimintoihin kiinnittymistä läpi elämän ja jopa ylisukupolisesti. Sosiaaliin ongelmiin puuttuminen myöhemmässä iässä tulee yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi. Hallituksen tulee arvioida hallitusohjelman toimenpiteitä kokonaisvaltaisesti myös lapsiperheiden näkökulmasta.

Lausuttavaa omavastuuajan pidentämisestä? (TTL 5 ja 7 luku)

PAM vastustaa omavastuuajan pidentämistä, sillä tämä vaikuttaisi suoraan matalapalkkaisten työttömäksi jääneiden toimeentuloon. Pienituloisille tämä merkitsisi velkaantumista ja toimeentulotukeen turvautumista. Sen sijaan PAM esittää

- omavastuupäivien poistamista kokonaan.

Jo nykyinen viiden päivän omavastuu-aika on aiheuttanut monelle toimeentulovaikeuksia, jolloin he ovat joutuneet ottamaan lainaa selviytyäkseen välttämättömistä päivittäisistä kuluista. Palvelualojen työntekijöiden ei valitettavasti ole mahdollista panna rahaa säästöön matalan palkkatason vuoksi. Jäsenten heikosta taloudellisesta asemasta kertoo myös PAMin tuorein jäsenkysely, jossa 27 % taloudellisessa ahdingossa olevista vastanneista ilmoittaa joutuneensa turvautumaan pankkilainaan tai pikavippiin saadakseen välttämättömät menonsa katetuksi.

Hallituksen on huomioitava, että omavastuupäivät kuluvat eri tavoin eri työttömillä. Esimerkiksi kokoaikaisilla työttömillä ne kuluvat kahdessa viikossa, kun taas epätyypillistä työtä tekevien

omavastuupäivät saattavat venyä jopa 8 viikolle. Koska omavastuupäiviä kuluu enemmän mitä enemmän työttömyysjaksoja on, tämä heikentää kannusteita ottaa vastaan epätyypillistä työtä tai lisätunteja.

Esimerkki osa-aikaisten omavastuupäivien kulumisesta: Jos osa-aikainen työskentelee 6 tuntia päivässä viikon aikana ja enimmäistyöaika on 7,5 tuntia, kuluu omavastuuta 1,5 h per päivä. Näin ollen hänellä menee 5 työpäivää yhden omavastuupäivän kuluttamiseen. Näin tällä henkilöllä 5 omavastuupäivää kuluu 5 viikossa. Uudistuksen jälkeen hänellä 7 omavastuupäivää kuluisi 7 viikossa.

PAM ehdottaa, että muutos tehdään päinvastaisen suuntaan. Poistamalla omavastuupäivät kokonaan vaikutetaan tuloeroihin ja eriarvoisuuteen. Näin tuetaan ihmisten toimeentuloa ja hyvinvointivaltion turvaverkkoja.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan työttömyyssetuusmenojen vähentyvän noin 500 miljoonalla eurolla, minkä katsotaan vahvistavan julkista taloutta nettomääräisesti noin 250 miljoonalla eurolla. Julkisen talouden tavoitellaan vahvistuvan myös työllisyysvaikutuksen kautta. Tässä esityksessä ehdotettujen muutosten arvioitu työllisyysvaikutus on noin 20 000 henkilöä, minkä arvioidaan vahvistavan julkista taloutta lisää noin 550 miljoonalla eurolla.

Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että taloudellisen epätasa-arvon mittaamiseen kehitetyllä Gini-kertoimella arvioituna tulonjaon epätasa-arvoisuus lisääntyy ehdotettujen muutosten seurauksena. Pienituloisuus lisääntyisi keskimääräistä useammin perheissä, joissa on lapsia. Muutokset vaikuttavat käytössä oleviin tuloihin suhteellisesti eniten tulojakauman alimpiin tulokymmenyksiin sijoittuvissa kotitalouksissa, ja ne kohdistuisivat voimakkaammin naisiin. Lisäksi muutokset vaikuttavat alueelliseen tulonjakoon niin, että suurimmat vaikutukset kohdistuisivat Pohjois-Karjalaan ja pienimmät Ahvenanmaahan.

Näyttää vahvasti siltä, että hallitus on kurittamassa Suomen köyhimpiä alueita, kuten Pohjois-Karjalaa, Lappia, Pohjois-Pohjanmaata ja Etelä-Karjalaa, joissa ihmisten työllistymismahdollisuudet ovat jo entuudestaan heikot. Leikkaukset vaikuttavat myös tavaroiden ja palveluiden kysyntään alueellisesti. Hallitus ei ole esityksessään arvioinut tarpeeksi alueellisia eroja työllistymismahdollisuuksissa. Hallitus arvioi vaikutusten olevan suurimmat Pohjois-Karjalassa, mutta ei avaa, mitä sillä tarkoittaa. Hallituksen on huomioitava paremmin ja kokonaisvaltaisemmin Suomen alueelliset erot työllistymismahdollisuuksista. Ei voida olettaa, että pohjoiskarjalalainen työtön pystyy työllistymään yhtä helposti ja nopeasti kuin kasvukeskuksissa asuva työtön. PAMia erityisesti huolestuttaa, että hallitus olettaa lähtökohtaisesti työttömien ja vastentahtoisesti osa-aikaisten automaattisesti työllistyvän, kun heidän työttömyysturvaansa leikataan.

PAM pitää huolestuttavana, että heikennysten arviointia on tehty ilman riittävän laajaa tilasto- ja rekisteriaineistojen hyödyntämistä. Esityksessä arvioitu keskimäärin, miten heikennykset tulevat vaikuttamaan, ja on todettu, että ne kohdistuvat eniten osa-aikaisiin, palvelualoilla työskenteleviin ja naisiin. Hallituksen olisi pitänyt selvittää tarkemmin esimerkiksi työttömyysturvan toimeenpanijoiden aineistoilla, miten ja kuinka paljon heikennykset tulevat vaikuttamaan etuuksien saajiin. Arvioinnissa on käytetty Kelan ja YTK:n aineistoa, mutta ei esimerkiksi Palvelulojen työttömyyskassan tilastoja, vaikka heikennykset koskettavat, kuten hallituksen esityksessä on yleisesti arvioitu, osa-aikaisia palvelualoilla työskenteleviä. Hallituksen pitäisi esityksessään kertoa perustelut tyytymiselleen vaillinaiseen aineistoon.

PAM on erittäin huolestunut siitä, että hallitus tietoisesti lisää eriarvoisuutta Suomessa köyhdyttämällä entisestään työssäkäyviä pienituloisia ja erityisesti yksinhuoltajanaisia. Vaikka hallituksen esityksessä on monessa kohtaa nostettu esiin, että muutoksilla heikennetään varsinkin naisten ja lasten toimeentuloa, ei hallitus kuitenkaan riittävästi ole arvioinut sukupuolivaikutuksia ja vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Tämän vuoksi PAM vaatii, että hallitus tekee kattavamman sukupuoliarvioinnin, sillä muutokset kohdistuvat erityisesti naisiin ja yksinhuoltajaäiteihin. Hallitus ajaa leikkauspolitiikallaan naiset yhä enemmän turvautumaan täydentäviin tulonsiirtoihin. Yhä enemmän kasvatetaan naisten ja miesten tuloeroja, vaikka Suomi on sitoutunut sukupuolten välisiin tuloerojen kaventamiseen. Yhä enemmän vaikutetaan negatiivisesti myös naisten eläkekertymään pitkällä aikavälillä, kun ansioturvan etuuksista leikataan, ja hallituksen suunnitelmissa on lisäksi eläkekertymän poistaminen ansioturvasta. Tällä jälleen lisätään naisten eläkeläisköyhyyttä. Yhä enemmän ajetaan naisia turvautumaan lainoihin ja pikavippeihin, jotta he saisivat ruokaa pöytään. Hallitus heikentää kohtuuttomasti naisten toimeentuloa ja työmarkkina-asemaa. Hallitus lisää esittämillään leikkauksilla epätasa-arvoa.

PAM pitääkin hyvin todennäköisenä, että uudistusten vaikutukset tulevat olemaan esityksen arvioita paljon mittavammat ja niiden tuloksena arvioitua useamman vakuutetun ansioturva tulee heikentymään. PAM korostaa, että hallituksen työttömyysturvan leikkaukset vaikuttavat useiden tuhansien pienipalkkaisten palveluammattien palkansaajien ansioturvaan 2–3 vuoden jaksolla. Tämä koskee ennen muuta soviteltua ansiopäivärahaa saavia, joita vuonna 2022 oli 96 878 (Fiva). Hallitus ei valitettavasti ole omissa arvoissaan tästä huolissaan, vaan toteaa hallituksen esityksessä, että muutokset heikentävät vain 5 500 kotitalouden ansiopäivärahaa.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset viranomaisiin ja yrityksiin)? TE-hallinnon henkilöstöä edustavaa tahoa pyydetään arvioimaan vaikutuksia TE-hallinnon henkilöstöön ja sen tehtäviin, erityisesti TTL 14 luku 1 c §:n osalta.

Työttömyysuhan alla olevien neuvonta työttömyysturvaan liittyen muuttuu aikaisempaa epävarmemmaksi vuosittain muuttuvan tuloajan myötä. Vaikka puolikkaiden työssäoloaikausten huomioimisen myötä työssäoloehdot voivat täytyä aiempaa nopeammin, niistä ei käytännössä katu maksettavaksi työttömyysturvan ansio-osaa. Mikäli entistä useampi työttömyyskassan jäsen jää työssäoloehdon täyttymisestä huolimatta ilman ansio-osaa ja peruspäivärahan maksatus pysyy heidänkin tapauksessaan Kelassa, muuttuu toimeenpano vakuutettujen kannalta sekavaksi.

PAM korostaa sitä, että hallitus on lisäämässä byrokratiaa, vaikka sitä tulisi vähentää sosiaaliturvan uudistuksilla sosiaaliturvakomitean esitysten mukaisesti. Työnantajien hallinnollista taakkaa ollaan lisäämässä lomakorvauksien jaksottamisen palauttamisella, sillä työttömyysturvan toimeenpanijat joutuisivat ansioiden lisäksi pyytämään myös lisäselvitykset lomakorvauksista. Useimmiten työnantajat ilmoittavat tulorekisteriin vain pakolliset tiedot, jolloin toimeenpanijat joutuvat pyytämään lisäselvityksiä pystyäkseen ratkaisemaan vakuutetun oikeuden työttömyysturvaan. Esimerkiksi Palvelualojen työttömyyskassalta saadun tiedon perusteella on arvioitu, että noin 17 prosentissa ansiopäivärahan määrittelytilanteista tulorekisterin tietoja joudutaan täydentämään hakijalta tai viime kädessä työnantajalta pyydettäviltä lisätiedoilla.

PAM korostaa, että hallituksen työllisyysvaikutusten arvioinnista huolimatta työttömyysturvan leikkaukset eivät ole tuomassa yhtään työpaikkaa lisää. On aivan kohtuutonta rangaista pienituloisia työssäkäyviä siitä, että he joutuvat tekemään epätyypillistä työtä työmarkkinoiden rakennemuutoksen vuoksi. PAM kehottaa hallitusta tutustumaan paremmin Työvoimatietokartan loppuraporttiin, jossa on tuotu erinomaisesti esiin

avoimien työpaikkojen työsuhteiden laatuun liittyvät kysymykset. Tarjolla olevat avoimet työpaikat valitettavasti ovat yleensä silpputyötä, joka ei takaa elämiseen riittävän tasoista palkkaa. Näistä yritysten avoimiin työpaikkoihin ja lisätuntien tarjoamiseen liittyvistä muutoksista ei hallituksen esityksessä löydy arviota.

PAM uskoo, että työttömyysturvan uudistuksella pahennetaan palvelualojen yritysten työvoimapulaa, kun vaikeudet tekijöiden löytämisessä lyhyisiin vaihtelevaa työaikaa tarjoaviin tehtäviin voivat lisääntyä entisestään. Työttömyysturvan leikkauksilla ei vastata yritysten työvoimatarpeisiin. Hallituksen esityksestä täysin puuttuvaa arviointia yritysten työvoimatarpeesta on tehty Työvoimatietokartan työryhmässä, jolta löytyy myös raportti. Hallituksen on huomioitava toimialoittain, millaisia työvoiman tarpeita yrityksillä on ja millaisia työsuhteita he pystyvät tarjoamaan. Yritysten työvoimavaikeuksia tulee helpottaa kehittämällä työttömyysturvaa vastaamaan paremmin työelämän muutoksia.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Hallituksen esityksessä muutoksien vaikutusta työllisyyteen on arvioitu jokaiselle heikennykselle erikseen ikään kuin jokainen heikennys kohdistuisi eri ihmisille. PAM edelleen korostaa, että hallituksen pitäisi tehdä kokonaisarviointi kaikista heikennyksistä, sillä heikennykset kohdentuvat erityisesti tiettyyn ihmisryhmään ja näin ovat epäoikeudenmukaisia. Työttömien ei voida katsoa työllistyvän jokaisen heikennyksen kohdalla erikseen.

PAM vaatii, että sosiaaliturvan ja työelämän uudistusten sekä soten asiakasmaksujen ja arvonlisäveron nostamisen (esim. lääkkeiden osalta) yhteisvaikutukset arvioidaan varsinkin Suomen perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten näkökulmasta. Suomessa valtion on turvattava jokaiselle riittävä toimeentulo ja huolenpito. Valtion on myös varmistettava, etteivät uudistusten negatiiviset vaikutukset kasaudu kohtuuttomasti tietyille ihmisryhmille.

Lisäksi PAM korostaa, että hallituksen on tehtävä heikennyksistä sukupuoliarviointi, sillä heikennykset kohdistuvat naisiin ja nuoriin. Esimerkiksi Tilasto Suomen työttömyysturvasta 2021 kertoo, että sovitellun päivärahan saajista 61 % on naisia. Määräaikaiset ja osa-aikaiset työsuhteet kasautuvat naisille. Selvää on, että hallituksen sosiaaliturvan leikkauksilla heikennetään pienipalkkaisten tai työttömien naisten asemaa. Leikkauksilla köyhdytetään naisia ja yksinhuoltajia, joiden taloudellinen asema on muutenkin heikko.

Mikäli hallitus toteuttaa epäoikeudenmukaiset ja epätasa-arvoa sekä köyhyyttä lisäävät leikkaukset, PAM vaatii, että vaikutuksia seurataan tarkasti ja tehdään välittömästi korjaavia toimenpiteitä hallituskauden aikana. Toimeentulotuen hakijoiden määrää, leipäjonojen pidentymistä ja kotitalouksien velkaantumisen kehitystä pitää seurata tarkasti. PAMin tuoreimman jäsenkyselyn mukaan niistä vastaajista, jotka kertovat, että heillä on merkittäviä taloushuolia, 27 % on joutunut turvautumaan pankkilainaan tai pikavippiin saadakseen välttämättömät menonsa katetuksi nykyisessä sosiaaliturvaverkostossa. Leikkauspolitiikalla syvennetään pienituloisten velkaantumista elämiseen välttämättömien tarvikkeiden, kuten ruuan ja lääkkeiden hankkimista varten.

PAM muistuttaa, että hallitus kantaa viime kädessä vastuun kansalaisille kärsimyksen aiheuttamisesta ja ihmisten totaaliseen köyhyyteen ajamisesta. Jälkivaikutusten korjaaminen tulee enemmän tai myöhemmin yhteiskunnalle kalliimmaksi.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Hallituksen esityksen mukaan lakien on tarkoitus astua voimaan 1.1.2024 omavastuuajan pidentämisen, lomakorvauksen jaksotuksen palauttamisen ja kansaneläkeindeksin jäädyttämisen osalta. Sen sijaan lapsikorotuksen ja työttömyysturvan suojaosan poisto astuisivat voimaan vasta 1.4.2024 alkaen. Työssäoloa koskevat ehdotukset astuisivat voimaan vasta 2.9.2014 alkaen.

PAM toteaa, että muutosten voimaantuloa on tarpeen siirtää myöhemmäksi, sillä toimeenpanijoille pitää antaa riittävästi aikaa muutosten toteuttamiseksi. PAM katsoo, että käytännön järjestelyiden vuoksi parempi ajankohta lakien voimaantulolle olisi esimerkiksi vuonna 2025. Näin taattaisiin toimeenpanon sujuvuus alkuvaiheessa.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

PAM vastustaa lomakorvausten jaksottamisen palauttamista, sillä jaksotus on epäoikeudenmukainen, monimutkaistaa sekä työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanoa että vakuutettujen ymmärrystä työttömyysturvasta, ja kohdistuu eriarvoistavasti juuri heikommassa asemassa ja epätyypillisissä työsuhteissa oleviin, jotka eivät pysty pitämään vuosilomaa lyhyiden työsuhteiden takia. Jaksotusaika on yleensä lomaa pidempi ja se on EU:n työaikadirektiivin vastainen.

Hallitus katsoo, että omavastuuajan pidentäminen ja lomakorvausten jaksottaminen lisääisivät taloudellisia kannustimia etsiä uusi työpaikka heti edellisen työsuhteen loppumisen jälkeen. Hallitus arvioi, että muutos ei kuitenkaan vaikuttaisi työnteon kannustimiin, mikäli henkilö jää työttömäksi pidemmäksi aikaa. PAM korostaa, että moni löytää uuden työn nopeasti työttömäksi jäätyään. TYJ:n tilastojen mukaan viime vuonna ansiosidonnaista maksettiin keskimäärin 107 arkipäivältä eli n. 5 kuukaudelta. Vaikka leikkaukset osuvat valtaosaan ansiosidonnaista saavista, silti eniten viedään pienituloisilta.

Hallitus arvioi, että lomakorvausten jaksotus ei vaikuta työttömiksi jääneiden toimeentuloon, sillä he saavat siltä ajalta lomakorvausta. PAM korostaa, että palvelualoilla tehdään epätyypillistä työtä ja lomakorvaukset maksetaan rahana, kun lomaa ei ehditä pitää lyhyiden työsuhteiden vuoksi. Lomakorvauksen jaksottamisen palauttamisella kasvatetaan eriarvoisuutta kokoaikatyöntekijöiden ja epätyypillistä työtä tekevien välillä. Näyttää vahvasti siltä, ettei hallitus ole huomionnut sitä, että nykyisessä tilanteessa pienipalkkaiset ovat käyttäneet lomakorvaukset elättäkseen itsensä ja perheensä omavastuuajalla. Nyt heiltä viedään tämä mahdollisuus pois ja lisäksi omavastuupäiviä lisätään. Muutos ei varmaan tunnu missään suurituloisilla, joilla on rahapuskuria kerrytettynä. Se tuntuukin erityisesti pienituloisilla, joilla ei ole vastaavaa puskuria käytettävissä matalan palkkatason vuoksi. Palvelualoilla monet työntekijät elävät kädestä suuhun, eikä heidän ole mahdollista säästää.

PAM korostaa, että hallitus aikoo nyt helpottaa ihmisten irtisanomista ja lomauttamista ilman, että pidetään huolta ihmisten pärjäämisestä työttömyyden aikana. Työsuhdeturva tarvitsee vastapainokseen työttömyysturvan: kun työsuhdeturvaa heikennetään, tulee parantaa työttömyysturvaa tai päinvastoin. Nyt näyttää vahvasti siltä, että heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevia kuritetaan molemmista suunnista.

LOPUKSI

PAM näkee, ettei hallituksen esitystä nyky muodossaan voi pitää sosiaalisesti kestäväenä. Etuusleikkaukset olisivat hallituksen omankin arvion mukaan kohdistumassa henkilöihin, joiden työmarkkina-asema on vaikea työelämän sirpaloitumisen vuoksi. Pätkätyöt ja epätyypilliset työsuhteet eivät ole itse valittua. Ne ovat lisääntyneet yhteiskunnassamme pitkään, ja erityisesti naiset joutuvat tämän tyyppisiin työsuhteisiin. Leikkaukset ovat kohdistumassa varsinkin naisiin.

PAM kehottaa hallitusta tekemään sosiaaliturvan leikkauksista kokonaisvaltaisen sukupuoliarvioinnin, sillä työttömyysturvan heikennykset kohdentuvat vastentahtoista osa-aikatyötä tekeviin ja määräaikaissa työsuhteissa oleviin ja lisäksi naisiin. Leikkaukset ovat selvästi tasa-arvo-ongelma, joka vaikeuttaa erityisesti pienituloisten naisten asemaa ja toimeentuloa.

Laajat sosiaaliturvaan kohdistuvat leikkaukset todennäköisesti vaikuttavat heikentävästi pienituloisimpien perheiden terveyteen ja lisäävät palvelujen tarvetta. Toisin sanoen leikkauksien hinta voi näkyä kasvavina sosiaali- ja terveydenhuollon kuluina. Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevia henkilöitä on Suomessa jo nyt lähes viidesosa väestöstä. Lapsista noin 12 % elää köyhyydessä (Tulonjakotilasto 2021). Tulevat leikkaukset tulevat lisäämään köyhyyttä. PAM vaatii, että hallitus tekee pikimmiten kokonaisarvion kaikkien hallitusohjelmassa suunniteltujen toimenpiteiden osalta siitä, miten leikkaukset kasautuvat samoille henkilöille ja miten työllisyysarviot on laskettu jokaiselle leikkaukselle erikseen. Leikkaukset kuitenkin kohdistuvat samoille henkilöille ja niiden yhteisvaikutukset ovat valtavat ja heikentävät merkittävästi ja erityisesti pienituloisten naisten toimeentuloa ja työmarkkina-asemaa.

PAM vaatii, että uudistusten yhteisvaikutusta arvioidaan varsinkin Suomen perustuslain, kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Suomessa valtion on turvattava jokaiselle riittävä toimeentulo ja huolenpito sekä edistettävä sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Valtion on myös varmistettava, etteivät uudistuksien negatiiviset vaikutukset kasaudu kohtuuttomasti tietyille ihmisryhmille. Valtion on pyrittävä vähentämään eriarvoisuutta mm. kaventamalla hyvinvointi- ja terveyseroja ja turvaamalla pienituloisten toimeentuloa eikä lisäämällä eriarvoisuutta. Eriarvoisuuden vaikutukset ulottuvat moneen suuntaan, mm. hyvinvointiin, talouteen, työllisyyteen, mahdollisuuksiin, mutta viime kädessä myös yhteiskuntarauhaan.

Mikäli hallitus toteuttaa epäoikeudenmukaiset ja epätasa-arvoa ja köyhyyttä lisäävät leikkaukset, vaikutuksia seurataan tarkasti ja tehdään välittömästi korjaavia toimenpiteitä hallituskauden aikana. Hallitus kantaa viime kädessä vastuun kansalaisten totaalisen köyhyyden, mielenterveysongelmien, velkaongelmien, itsemurhien määrien, väkivallan, eriarvoisuuden, huono-osaisuuden, ihmisten toivottomuuden, turvattomuuden ja näköalattomuuden ja lapsiköyhyyden sekä nuorten ja aikuisten syrjäytymisen lisääntymisestä. Näiden vaikutukset ovat ylisukupolvisia, ja yhteiskunnalle tulee kalliimmaksi korjata niitä jälkikäteen. Hyvä esimerkki tästä on 1990-luvun laman vaikutukset, jotka näkyvät tänäkin päivänä monessa suomalaisessa perheessä, eikä yhteiskunta ole vielä pystynyt kokonaan korjaamaan silloin aiheutuneita sosiaalisia ja inhimillisiä menetyksiä.

PAM huomauttaa myös, että hallituksen esityksen lausuntoaika on poikkeuksellisen lyhyt. Hyvän lainvalmistelun periaatteisiin kuuluu varata jokaiselle hallituksen esitykselle riittävästi lausuntoaikaa. Yleensä lausuntoaika on poikkeuksellisen lyhyt vain, jos tilanne niin vaatii. Tässä ei kuitenkaan ole kyse siitä. Näyttää vahvasti siltä, että nykyisen hallituksen työskentelyssä hyvän lainvalmistelun periaatteet eivät täysin toteudu.